

ПРИКАЗИ

Радмила Грујић, *Песник логосног свемира*

Београд : Чувари, 2015
244 стр. ; 21 cm
ISBN 978-86-88471-28-2

Човек – логосник свемира

У интерпретацијама једне филозофеме А. Шопенхауера (1788–1860) – да је „наслов монограм садржине“ – са разлогом се појављује и варијабла: да је, у ствари, он мислио да је и сам назив неког дела или нечега уопште – *монолој* садржане целине! Ова експликација је нужна јер поетеса Грујић такође, бар у већем делу семантике наслова свог бревијара, жели да упуту на све оно што појам „логос“ обухвата и сугерише. А то је: полисемантична „реч“, затим говор (наравно са свим аспектима значења и тумачења), па његова експликативна функција у међуљудској, па и унутрашњељудској употреби, мишљење као сублимативни израз, све до божанског и „васељенских тајни“. Ако је Исус Син Божји упућен од Оца му међу људе да им Спаситељ, и то саможртвом, буде будући почовечен – и његова Калварија (Голгота) и, наравно Крст, а онда и избављење и успење к Богу, богопут су и човеку. Дакле, поетеса, не само као искрени, чак посвећени и просвећени верник, већ, можда и пре свега као искушеница зрачећег

„логосног самоговора“, а и ерудита опремљен за боготражење по беспућима егзистенције, испевала је и свој „цветник“, али и молитвеник колико из „богомнасијаног“ (по Његошу) ума, толико из трепета верничког срца пред олтаром Свемира. Отуда у клетвеној песми *Анџилојос* сажети крик:

О, речи, страшна, „пророкова“!

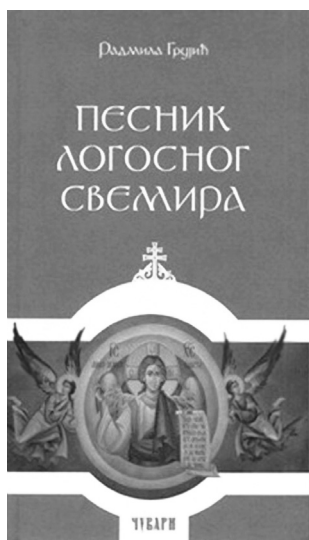
О, речи, наредбодаваца и владара,
олака речи са смртоносном тежином,
ти, крилатице, која ломиш крила!

О, речи, очајна и узрујана,
погрдна и подсмешљива,
презирућа и мрзећа!

Из авиона бацаш паклене дарове
по безбрижним дечјим сновима (...)

Контрапункт ове, надасве необичне исповести у стихирима као да је смишљан и од богоумилне тишине осниван на самотничкој контемплацији. Радмила – ако је позорност јавне мисли прихвати, а ваљало би због Српкиња које таквим златом своју душу везу – што је ретко и значајно и за наше исказе – је у богосветачком „раму“ испевала тропаре у одбрану Човека. То

двојство појања „помешало“ је импресив речи лепоте, пре свега војевања за лепоту посвећеника Богу, али и хрвања са земаљским куша-

њима, а богме и кушачима, и Човека и Човештва! Та каскадна бројаница – погледајмо само садржај – обухвата у част Свестворитеља златописе Његових најумнијих и најпосвећенијих пастира, али и нас, „рабе“

(пре свега исповеткињу, нашу потесу) који Божјим путевима идемо, многокад и – странпутицама Нечастивог.

Од *Пролога*, којим се Богу хвала приноси – пазите, „Бог је Песник“ – па све до циклуса *Од вас се ѿражи*, дакле као велика симфонијска октава, у „простору“ ове поезије обитавају и Бог и Његов Дух, Богочовек, премудри духовници, посвећеници Исусови, али и „гола“ интима песникиње Богу посвећене, а са улогом благоверне учителице – Мајке Човекове! То ову поезију чини јединственом: она није и мудрачки избегава да постане заморна монотонија теолошке предикаонице, удвојчавајући заветну Божју реч са интимитетом *живој* и живоделатног човека!

Иза *Пролога* – Бог је Песник (са великим означавањем песника и песничтва као самог богочињења!), долазе позивни наслови: *Бојоѿражење и бојојознање*, *Блајословено време*, па опет *Песма (!)*, а са њом у присној и очекиваној вези узјамности *Љубав*, нажалост и неопходно нам опирање свему што нам „он“, Нечастиви, усади – *Обећање – лудом радовање*, затим усуд, и по Библији, избеглиштва (међу многима, тај досуд, знамо, као да понајвише прати Јевреје, али и нас Србе), да би, у последњем циклусу, песникиња „у име Бога“ просто узвикнула: *Од вас се ѿражи!*

Богу мила, а учена и даровита, ова поетеса преплела је своје богослужно појање са умницима и богослужницима. Од значаја је семиотика с фреском Св. Јована Богослова са отвореном *књијом* „У почетку беше Реч“. А већ у драгоценом *Прологу*, као ретко добром аутопоетичком казивању аутора, читамо „вјерују“ и саме наше песникиње: „У Символу вере, ако га шире преведемо, пише: 'Верујем у једнога Бога' – ауторца је подвукла следећу реч с разлогом – *Песника*, у српском преводу *Творца*. Зашто је Бог Песник? Иза овога, дабоме, долази као логични наставак: Зашто је човек песник и када постаје песник? Наравно – „када воли, кад му срце пева и он пева, и тада и тако постаје песник-стваралац. Певање је *јроузношење* стихологоса – стихологија...“ Али, човек „није увек

песник... често руши и уништава, и своју и Божју творевину. А пре свега, себе самог. Зашто? Зато што грешни и грехом изгони љубав из свога срца. А Бог? Бог је *Љубав*: не зна да грешни, не зна да не воли, вечна Љубав и вечни Песник–Творац, који све љубављу ствара, који не грешни ни кад руши јер и тада гради, као Градинар творевине. Бог је Творац–Песник, који ствара свет као песму...”

Овде нам ваља да се подселимо да је у свом усклику љубави *Слово љубве* прелепи деспот Стефан Лазаревић, а наша поетеса као да је са њим била у дослуху, духом и чином запевао: да се „и Бог љубав зове“! Вредност ове мудре песмарице учене и Богу умилне поетесе, што је – чини нам се бар међу реткима – управо приређујући, а не само испевавајући своју велику искрену песму – као темељито учена, а мисаоно устројена и моралом правоверна, као мало ко успела да споји светоназор духовног мудрачког појања са исповедном суштином своје људске душе. „Снага је моја и песма моја Господ“ (Пс. 117, 14) у *Прологу* каже Радмила и – као да нас упућује на импресив сопственог људског портрета: „Ако човек себе не изграђује духовно, стварајући са богодоличном *екстазом*, тако да његова песма (дело) буде завршена–савршена“ (...). Дабоме – постоји и обратно! Посебно се, види се, задржавамо на *Прологу* јер ту је наша поетеса изложила себе. И

као човека, богољупца, хуманисту и мудраца, али и као Богу милог песника с не малим даром да „јави и објави“ Његову вољу и вид Његовог Бића! Али, језик је и „ватра, свијет неправде“... (Јак. 3, 2–10).

У исказу Макса Планка, теоретичара светлости (Светлост има и своје метафизичко значење!), да се „најбитнији догађаји зачињу изван граница видљивог... Суштина је метафизичка... Она је налик на *икону* – једино се може тумачити као *божанство*“, као да се наставља службенички бривијар за дефинисање и саме природе уметности. Она је, дакле, од самог Бога јер је и Он Песник – стваралац, па, уз преобиле лепоте Божје по Његовој Промисли стваране (које се и данас, а и завијек ће се стварати!) свуд, од свега и у свему што Бог нарече (грађевине од материје и духа, од човека и укупности света Божјег) дар и позив Божји, па нашој образованој поетеси је угодно било да своју поетику налази и препознаје у поетикама богоугодника. Тако Свети песник Николај Српски – Златострујни – наводи Радмила – пева:

*Сви Христови учесници,
Љубави су зајочници,
Једним Духом сједињени,
Једном Чашом збрајимљени.
Чаша чудна, Чаша чиста,
Тело и Крв Живој Христа!*

Наравно: „Најлепша песма коју човек пева јесте молитва упуће-

на Богу, Источнику љубави и стваралаштва“, каже Радмила. И са разлогом додаје: „Ова књига је моје песничко преиспитивање. Писана је у дужем временском периоду и показује моје духовно узрастање, од уздања у ’обећање – лудом радовање’ до вере у ’обећање – логосном радовање!’“ С разлогом Радмила наводи још неке исповедничке, себи блиске мисли. На пример, Мила Медића у *Завјештању Стефана Немање*: „Пјесма је бестјелесна као и душа човјекова. У пјесмама душа *народна* обитава“, да би „у уста“ Немање – Св. Симеона Мироточивог ставио национално освешћујуће речи – поруку свом чеду, Растку (Св. Сави): „Чедо моје, *Србија* је тамо докле допире наша пјесма и свирка.“

Наша поетеса је национални Божји војник. У песми *Објавила бих* као да сажима читав *credo* свог мисаоно-социјалног, али и поетског хабитуса:

Да ме не сметне и не спута дух „овога света“,
него да ме сусретне и благодаћу обујми,
преобрази и ослободи Дух „онога света“
(...)

Онда нека тече из срца мога реч добра
и језик мој буде трска хитрога писара,
јер је дело моје за Небескога Цара (...)

Некако одмах иза тога у „непрестаној Молитви Господу Исусу Христу“, „Велико повечерје“, позив моћницима да се „покорe“, али и самосвест песника да „реч коју изгово-

рите, неће остати у вама“ са вером да „народ који седи у тами“ ипак ће видети „Светлост велику“! А Реч је управо *Дар–Реч* (*Тада им отвори ум да разумију њисма* – Лк. 24, 45):

И рекох Реч,
и из ње засија светлост (...)
И поклоних се Речи,
и заветовах се Речи (...)

Реч–Логос, „моћна Реч“ доводи до „благословеног Мира“ и човеку се даде Слобода, а „антилогос“ поста бесловесност. Наш „учењак“ Сретен Марић с разлогом, а вероватно у истом „коду“ као и наша поетеса, значи да је управо песništво првоговор и самог човека, јер је први песник Бог, а Његово стваралаштво једнако поетском. А оснивач модерне лингвистике Ф. Сосир каже да је језик „место на коме се сплићу и појмови у *језик* као нешто конкретно.“ А наша поетеса пева:

*Реч је већ знање, већ дело,
јер на почетку беше Песник
свећа видљивоћа и невидљивоћа,
Логос – њредвечна њоема
Песника логосној свемира.*

Ето и објашњења зашто се наша Радмила определила да у наслову своје поетске књиге означи Бога као Песника логосног свемира, а себе као песника у служби Бога–Песника.

Путеви, богостазе и Калварија Исусовог мукотрпља с Крстом

у овој духовној исповедној поеми нису ни за тумача лагодне. Шта од тог обиља, из те гозбе духа, из приноса многих врчева ума и здела умне хране узети на своја љубопитљива непца? Хоћемо ли следити богоносце и духотражитеље, молити пред олтаром, како Радмила нарече, бројних (али само Једне Божје) цркава које су „дрво живота“, кад, како и сама признаде, „не зна путеве до торжества“? Јер, „коме Твоја Црква није Мати – земаљски Рај/ томе ни Бог није Отац – Царство Небеско“, јер „ми, хришћани, са ове стране гроба,/ за сада поседујемо само залог Твога Духа“... У песми *Веро моја!* то екскламативно узвикивање осржило је биће ове поезије и, пре свега, саме поетесе:

Веро моја, љубављу огњеном предана,
Цркви Христовој на вечност заветована
(...)

Блага Речи из божанске Свете Књиге,
тврђаво која одгониш земне бриге,
не уздаш се у десет, него у три прста,
благоговејно ти се држиш Крста (...)
Да се пењем, уз молитву усходим,
и жељне утехе са собом приводим,
ка Богу Правде, Светлу од Светлости,
ка свебитију и једносуштности.

Не бисмо били ни добри тумачи, па ни праведни, када бисмо ову благодарну „лиру“ осушили трагајући и узносећи само богослужну прагму. Јер, наша поетеса је савременик овог замраченог вековља. Може се по-

неком чинити да, са свим овим претходним, готово диспаратно звуче песме чија инвенктивна потиче из свакодневља, „овде и данас“. Откуда – питаће се – иза торжества богоумилног певања *Духовно-бањски туризам*, *Две лейше* и слично? Међутим, одмах услед песме под имеником *Бојошражење и бојоознање* и песникањин упит Богу *Може ли се, Боже?* И, наравно, „како“ – пита даље – „да се измакнем на седам миља/ од овоземаљског реда и обиља/ од лажних маски и приказа/ од свога срамног огледала“(...)? Ка Богу узвишена *етики* ове поетесе-искушенице ствара тада нешто доста поретко у нашој књижевности: спајајући „данас и овде“ са највишим нормама Логоса и Божје васељене, доводећи у блиску везу, рецимо, Аврама и Сару са нашим „Радојком, Радованом, Веселком“. Радмила као да Србима (а и инима) богопут указује: „Кад зажмурим, Боже, са Тобом се сита наразговарам“. А ни од чега она не бежи јер – као и сви – знамо да јесмо за постид носећи грешне мисли, док многи чине и злочињење... Зато је, каже у истоименој песми „Дух – неугасива жишка“, али само за оне којима знање није „за надимање“ већ „истинско имање“! Будући као човек *йоунушрена* и истински контемплативна, уз то ванредно образована и сензибилна, жели, као песник – и те филозофеме су леп даровник ове

поезије – да нас песмом *Откри-
вење* христољубно и поучи:

Ко много прича, себе не чује,
ко много гледа, у себе се не загледа,
ко није у себи, тај није при себи,
него на вашаришту таштине и зла (...)

Далматински хуманиста – пе-
сник Марко Марулић (16. век) ис-
певао је на латинском песму *De in-
stitutione benne vivendi per exempla
sanctorum* (*Поуке за добар животић
према примерима светљаца*), под-
разумевајући под „добар“ блажен
живот који води ка бесмртности.
И наша поетеса је хришћански ди-
дакта – вероучитељ. Укорачивање
у „живи живот“, читаве поетске
расправе о „живом животу“, љу-
бави, па и Еросу, дискретно су ин-
корпорирани у, иначе, врло шкрте
стиховнице. У песми *Јуче* и она се
„још сећа једног сна поред реке“ и
осећа чар Ларине песме, па пева:

То је мој драги споменар –
нанизана скупочена колајна,
бројаница суза и уздаха,
осмеха и пољубаца.
Саздан од поезије и музике,
од романтике (...)

Али – „сада то јуче – стеже
обруче“, јер „ово је распојасано
време“ и само „исцељење пружа/
Христов загрљај!“

Писала је наша песникиња,
дабоме, и мноштво својих стихова
„сву ноћ... златном жицом по сви-
ли“ (*Стихови*). Значајан део ове

књиге устиковане интима је „не-
ке врсте дијалог“ и са конкретним
„живућим“ људима (нпр. Десанка
Максимовић), али и са биограф-
ско-породичном ономастиком
(*Дурмишор*), богме понајвише –
са самом поезијом као највећом
љубави. *Песмо, вило!* – кликће јој,
позивајући је да „сврати“ у њене
„доље“, „прогањају“ је „песме от-
певане“ и „крчмарице плахе мла-
дости“ (*Песме ошћеване*), пише чак
и *Анђи-огу*, јер је „песник... који је
спалио хвалоспев/ да не би и даље
служио твојој охолости“. Прег-
нантно, аутоптички подноси Пре-
светој Дјеви захвалницу – опро-
сницу са молбом „да узгаја само
живе пупољке“ и да песме буду
„светлост прочишћења“ (*Волишеб-
ништво–маија–поезија*). Песни-
киња тврди да су „стихоклепци“
„убоги“, цитирајући јеванђелиста
Матеја: „Јер ћеш се својим речи-
ма оправдати и својим ћеш се ре-
чима осудити“ (Мт. 12, 36–37). А
наук је (*Плачи и певај!*):

Певај кад плачеш!
Плачи кад певаш!

Посебан део у овој разноли-
ко – по духу и мисаонику ипак је-
динственој поеми са меандрима
– чини права, искреномислећа а
поетски прегнантна „песмарица“
о многоликој, многостраној, иза-
зовној, али и у мисаонику смире-
ној исповедаоници о ЉУБАВИ. То
су, како наслови једну своју песму
поетеса, *Зайиси на табличци чи-*

своја срца. Не опире се Радмила љубави, али и не жели се „мамом мамити“ ни „медовином пијанити“, јер „о Тебе се најлакше огрешити/ јер Ти је име Љубав!“ Баш као да чујемо стихир деспота Стефана *Слово љубве* да се љубав „узљуби право и незасорно/ како не бисмо јестатство своје повредили.“ Набраја наша поетеса и „Сећање“, „Љубав“, „Мржњу“, „Заборава“, а у поетизованој прозаиди *Обруч љубави* да је у тај „оквир“ утиснут Крст Љубави! У песми *Оцима љубави твоје* да све треба оправдати „језиком љубави“ и да „наша постеља од снова“ треба да постане „Божје наћве“ (истоимена песма) и „зањихана колевка“! Пробија, наравно, у Радмилини стихир и Ерос:

Горим!
Знаш ли да се борим
са силама злим
откад те пожелех?
У ведро небо – твоје лице,
у вечити дан – у моје очи,
сунчано те населих
и ослепех.
Волим! (...)

Дабоме, нашој песникињи није стран ни субјективизирани интимизам, породица, имена одмила (*На очевом гробу, Имена од миља* и сл.). „Неверном Томи“ она је показала и многе своје ране – да се уверимо у своју недостојност (циклус *Обећање – лудом радовање*), јер „време је добар слуга,/ и целат

кад устреба“. Пише она *Гневну њесму*, песму *Чивија*, сазнаје (*Своја истина*) да се из сна понекад роди – наказа и да се, за спас, одлази „у манастир“! У *Козмокрајтору* опомиње „славне, главне и театралне“, нашег доба тобож „непобедиве јунаке“, да ће и камили лакше бити да у Рај прође од њих, оптужује чак и београдски ГСП, упозорава на алегорију „смоквиног листа“, али и на историјски усуд српског народа – избеглиштво. И предлаже као илустрацију фреску „Распеће и Васкрсење“. Сугестивност песме *Етидогус* доказује да је Радмила песник од мисли и „нерва“, да уме да песму „насели“ семантички правим поетским језиком! Ослушнимо ритмику и чујмо речник!

Небо високо,
море дубоко,
реке кржаве,
јаме препуне.

Глава без крова,
уста без крува,
грло у ранама
од мука и јаука.

Очи без видела,
скамењена суза (...)
Глава без крова!
Пути безпутни (...)

Анџилојос (истоимена песма) је индикација за многа зла баш „овде“, а и у несрећном времену наше Србије – „из авиона бацаш

паклене дарове/ по безбрижним дечјим сновима“, „бомбардујеш по мрвицама хлеба, које не стигоше да поделе“... Шта човеку преостаје него да куне: „Дабог-да промашила сваки циљ!“ Ту су и „ноћи бомбардовања“: „Живот нам протиче данима/ између две завијајуће сирене“... Книћанину се родио унук (*Родио ми се унук*), а „дид“ се пита:

О, Боже мили, шта нас снађе?!
Ко оте мој кућни праг, моју Крајину,
краве и овце, ливаде, заграђе,
виноград, мој гроб и постојбину?! (...)

Сећање на Сарајево и друговање са дивним севдалијом Кемалом Монтемом озарило јој је душу (*Сарајево – друји изјон*): „Певај, Кемале, туго моја!/ Сарајево, љубави моја!“ Сарајка рођењем, а из потреба душе и то, како каже, у шестој деценији завршила је Православни богословски факултет, Радмила напросто није ни могла да се преда аскези и осами ни у личном „манастиру“. У песми *Земаљски квазимир* зато се с разлогом и пита: „Има ли земаљски мир свој јасни звук/ или га увек прекрива безосећајни мук“? Једном посвећенику (Слободану Ергићу, монаху јерођакону Арсенију), плачући као и његова мати, у песми *Удомљени* пише посвету, јер га је „позвала Пречиста Дјева“, да је „у богату дошао кућу“ и да му је „срце... Свети храм/ молитва – бисер на златној жици“!

А шта се, заправо, од човека тражи? (Циклус *Од вас се тражи*). Посебно од просвећеног, просветљеног и посвећеног песника? По Св. Николају Жичком и Охридском, (песма *Љубав*) тражи се, пре и надасве – љубав.

*Љубав према Богу – какву тајну крије?
Ошклич према њесми љубави Божије (...)
Јер, Љубав – њламен живи, њоме Небо јори,
Љубав – њесма вечна, њом Небо јовори (...)*

А у песми *Реч* – да буде „спремна за узлет/ „опрезна“ над провалијама/ „лучоноша“, „разборита“ а, пре свега, „крило Логоса“ да нас одржава... И, наравно, песник у Радмили се с разлогом самозапита: *Шта је моје?* (истоимена песма). Одговор објашњава све и поетички је *credo* не само њене поезије, већ и етике, философије...

Моје је оно што из мог срца излази,
било да је у то посејао Бог или „далеко га било“.

Моје је једно или друго, јер је избор мој.

Занимљиве су и лепотом искрености осенчене поучне песме попут песме *Деца*: „Не треба им тећи капитал/ наше је само да поставимо темељ/ за Божју благодатну надградњу“. То исто у песми *Сине мој* сјетује и свом сину, јер „учествује у беживотној маскаради кушача“ и „не држи се за стуб Православља – Цркву Христову“. Отуда и молебан *Два бола*

*и*ог Кр*сти*ом као посветница Пресветој Богородици. А на самом завршетку своје дирљиве исповести – читав овај стихир је у ствари то – самосвесно, храбро, али и заветно, Радмила је у име правоверја и истинољубља испркосила песмом *Нећу на њо да њприсџанем*. Пристаће она „на самоћу,/ на равнодушности злоћу,/ на презир, сажаљење, пех... на бол, самотни бродић, неразумевање, неуспех, богочежњу нежну, дрхтавицу снежну, злуради подсмех... кајање, осуду, оговарање, блажен осмех кроз сузе, клечање, молитву и јецање, пошести мех“... Али,

Нећу на то да пристанем:
Тај да платим цех,
да без покајања склизнем
и потонем у грех.

А шта се од нас, „здравих“ тражи? (Завршна песма *Од вас се џтражи*). Да се не гордимо и не светимо, да помогнемо ако можемо, али да притом не „ропћемо“, да нам физичко здравље не вреди ако није здрава и душа, а болесника Бог поручује: „од вас се тражи само да се излечите“!

Радмила – верујемо јој, јер то ова поезија и доказује – дуго је и писала, а и самовала у мудрости-ма и над светим „азбукама“ православног човекољубља на самим блаженим изворима се напојила док је изнедрила свој исповедни молебан Господу. Укрстила је, јер је Крст Свети вавјек био човеков

и путоказ и симбол, али и опомена, живот са мудрачким прозрацима своје учене душе. Али не да би се бавила „светичењем“, већ да би исписала своје „видело“ будући да је одабрана да песник истине и узлета мисли буде, на-уштрб земаљских плодова и трпезе. Култивисаност мудрачке, духовне литературе којом се обожила, унела је у њено казивање мир и елеганцију текстуре, и она пред Богом и Поезијом стоји само као човек који тихује и ниже своју духовну бројаницу. Учена, она у ствари гради диван мозаик, требник за кореспонденцију, пре свега своје душе, а онда и мисао и срце својих (надамо се) такође посвећених читалаца. С напоменом да се – јер је у питању прави теолошки врт – пажљиво ишчитавају и духовнички прилози, као и готово научна експликација у *Најоменама* које садржавају врло релевантне упуте и објашњења, закључујемо свој прилог мишљу: да је ова књига, у ствари, опоетизована и корисна мудрост, лепа, искрена и тако свима нама потребна подсетница за оно најлепше, па и охрабрујуће просветљење. Излазак из ега затрпаног све нехуманијим свакодневљем, нажалост, чак и јудоискариотским посртањима пред етиком и душином естетиком „слатког Православља“ (Богдан Чиплић – истоимена књига).

Миограј Д. Ићаићовић